

Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä (KYTÖ)

Toimintakertomus 2001–2004

Opetusministeriön julkaisuja 2005:22

Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä (KYTÖ)

Toimintakertomus 2001–2004

Opetusministeriön julkaisuja 2005:22

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/index.fi>

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä, opetusministeriö / undervisningsministeriet
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, Helsinki, 2005

ISBN 952-442-935-7 (nid./htf)

ISBN 952-442-936-5 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2005:22

Esipuhe

Eläinten käyttö tieteellisessä tutkimuksessa ja muissa ihmisten ja eläinten terveyttä ja hyvinvointia turvaavissa koe-eläintoiminnan osatehtävissä edellyttää erityisen suurta vastuullisuutta. Siksi on tärkeää, että toimintaa säännellään lainsäädännöllä.

Lainsäädännön lisäksi tarvitaan alan ammattihenkilöiden koulutuksen jatkuvaa kehittämistä, tutkimuksen eettisen arvioinnin ja sen menetelmien kehittämistä, koe-eläintoiminnasta tiedottamista ja toiminnan läpinäkyvyyden parantamista. Opetusministeriö otti osaltaan kantaa näihin kehittämishaasteisiin asettamalla 15.2.2001 kolmeksi vuodeksi Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmän. Yhteistyöryhmä sai tehtäväkseen koordinoida koe-eläimillä tehtävää tutkimusta, koulutusta sekä muun toiminnan kehittämistä opetusministeriön hallinnonalalla. Toiminnan tavoitteena oli koe-eläinten hyvinvoinnin ja eettisten periaatteiden edistäminen sekä alan koulutuksen, tutkimuksen ja tiedottamisen tehostaminen.

Kolmivuotisen toimintakautensa aikana koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä (KYTÖ) on tehnyt aktiivisesti työtä kaikilla tehtäväksiantonsa aloilla. Tässä toimintakertomuksessa kootaan yhteen toiminnan keskeistä sisältöä ja tuloksia. Monilta osin KYTÖ on saanut aikaan tuntuvasti enemmän kuin ennakkoon voitiin odottaa. Työn onnistumisesta kiitokset kuuluvat erityisesti yhteistyökumppaneille, joita ovat olleet mm. alan viranomaiset, Suomen Akatemia, yliopistot, eettiset neuvottelukunnat, alan kotimaiset ja kansainväliset järjestöt ja yhteisöt sekä eri alojen asiantuntijat.

Toimintakertomuksen ilmestyessä KYTÖn toimintaa jatkaa maa- ja metsätalousministeriön 1.9.2004 kolmeksi vuodeksi asettama koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä. Opetusministeriö toivottaa yhteistyöryhmälle menestyksellistä työ kautta.

Arvo Jäppinen
Ylijohtaja

Förord

Att använda djur i vetenskaplig forskning och i andra sådana deluppgifter inom försöksdjursverksamheten som tryggar människors och djurs hälsa och välmående är en synnerligen ansvarsfull uppgift. Det är därför viktigt att verksamheten regleras genom lagstiftning.

Utöver lagstiftning behövs det kontinuerlig utveckling av utbildningen för yrkesfolk inom branschen, utveckling av den etiska utvärderingen av forskningen och metoderna för detta, information om försöksdjursverksamheten och bättre genomskinlighet i verksamheten. Undervisningsministeriet tog för sin del ställning till dessa utmaningar genom att 15.2.2001 tillsätta en samarbetsgrupp för försöksdjursverksamhet, vars mandatperiod omfattade tre år. Samarbetsgruppen fick i uppgift att samordna forskningen med försöksdjur, utbildningen samt utvecklingen av verksamheten i övrigt på undervisningsministeriets verksamhetsområde. Verksamhetens syfte var att främja försöksdjurens välmående och ta fram etiska principer samt effektivisera utbildningen, forskningen och informationen inom branschen.

Under sin treåriga mandatperiod har samarbetsgruppen för försöksdjursverksamhet (KYTÖ) arbetat aktivt på alla de områden som ingick i dess uppdrag. I denna verksamhetsberättelse finns det mest centrala innehållet i och resultaten av verksamheten samlade. I många avseenden har samarbetsgruppen åstadkommit avsevärt mer än vad man kunde vänta sig på förhand. Ett tack för det lyckade resultatet bör särskilt riktas till samarbetsparterna, bl.a. myndigheterna inom branschen, Finlands Akademi, universiteten, de etiska delegationerna, inhemska och internationella organisationer inom branschen samt sakkunniga inom olika branscher.

I det skede då verksamhetsberättelsen utkommer fortsätter samarbetsgruppens arbete i den samarbetsgrupp för försöksdjursverksamhet som tillsattes av jord- och skogsbruksministeriet 1.9.2004 för en treårsperiod. Undervisningsministeriet önskar samarbetsgruppen framgång i arbetet.

Arvo Jäppinen
Överdirektör

Sisältö

Tausta ja tehtävät	6
Toiminta	8
Koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen	9
Eettisen arvioinnin kehittäminen	10
<i>Yhteispohjoismainen eettisen arvioinnin asiantuntijafoorumi</i>	10
<i>Eettisen arvioinnin arviointimenetelmän kehittäminen</i>	11
Yhteistyö eettisten neuvottelukuntien kanssa	12
Tiedotustoiminta	12
<i>Esitteet</i>	12
<i>Tiedottaminen seminaareissa, asiantuntija- ja muissa tapahtumissa</i>	13
Koe-eläintieteen ja koe-eläinten hyvinvoinnin professuuri	14
Toiminta jatkuu	15
Liite. KYTÖn jäsenet	16

Tausta ja tehtävät

Opetusministeriö asetti 15.2.2001 koe-eläin-toiminnan yhteistyöryhmän koordinoimaan koe-eläimillä tehtävän tutkimuksen, koulutuksen sekä muun toiminnan kehittämistä. Toiminnan tavoitteena oli koe-eläinten hyvinvoinnin ja koe-eläin-toiminnan eettisten periaatteiden edistäminen sekä alaan liittyvän koulutuksen, tutkimuksen ja tiedottamisen tehostaminen.

Yhteistyöryhmän asettaminen perustui opetusministeriön aiemmin asettaman Eläinkokeiden etiikka -työryhmän (Opetusministeriön työryhmien muistioita 11:2000) tekemiin ehdotuksiin ja niistä annettuihin lausuntoihin.

Eläinkokeiden etiikka -muistiossa koe-eläin-toiminnan kehittämisen keskeisiksi tavoitteiksi asetettiin:

- Kaikessa koe-eläintoiminnassa tulee ottaa lähtökohdaksi 3R-periaatteiden toimeenpano ja soveltaminen käytäntöön.
 - Eläinkoetoiminnan ammattilaisten koulutus tulee järjestää eurooppalaisen normiston mukaisesti. Yliopistolaitokseen esitettiin perustettavaksi koe-eläintieteen ja koe-eläinten hyvinvoinnin professuuri alan kehittämiseksi.
 - Koe-eläintoimintaan liittyvä lupamenettely tulee yhdenmukaistaa ja eläinkokeiden eettisen arvioinnin helpottamiseksi tulee ottaa käyttöön koesuunnitelmien pisteytysjärjestelmä.
 - Koe-eläinten eläinlääkintähuoltoon tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.
- Koe-eläinten hyvinvointiin tähtäävää tutkimusta tulee lisätä merkittävästi.
 - Korvaavien ja vaihtoehtoisten menetelmien käyttöönottoa, tutkimusta ja tutkijakoulutusta tulee lisätä.
 - Koe-eläinalan tiedotustehtäviä varten tulee olla erityinen tiedottaja.
 - Yliopistojen eläinkoetoimintaa koordinoimaan perustetaan yhteysryhmä.

Tässä kertomuksessa kootaan yhteen etiikkatyöryhmän määrittelemien keskeisten tehtävien eteenpäin viemisestä vastanneen koe-eläin-toiminnan yhteistyöryhmän (KYTÖ) kolmivuotiskauden 15.2.2001–1.3.2004 toiminta.

Toiminta

Toiminnassaan koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä on ottanut laajalti huomioon alan kehittämisen ja siitä nousevat kysymykset.

Syvällisesti on lisäksi paneuduttu:

- koe-eläinalan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseen
- koe-eläintoiminnan eettisen arvioinnin kehittämiseen kotimaassa ja kansainvälisesti
- koe-eläintoimintaan liittyvän etiikan tuomiseen osaksi laajempaa tutkimuseettistä näkökulmaa
- koe-eläintoiminnan merkityksen esiintuomiseen sekä kehittämishaasteita koskevaan keskusteluun osallistumiseen erilaisilla foorumeilla

Kannanottoja, ehdotuksia ja toimia on valmisteltu yhteistyöryhmän (Liite) kolmessa säännöllisesti toimivassa pienryhmässä: koulutusstrategiatyöryhmä, eettisen arvioinnin työryhmä ja informaatiotyöryhmä. Informaatiotyöryhmä on vastannut myös yhteistyöstä muiden eettisten järjestöjen kanssa.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen

Koe-eläinalan tutkimus- ja muissa tehtävissä toimivien henkilöiden koulutuksen kehittäminen eurooppalaisten suositusten mukaiselle tasolle on merkittävä haaste. Koulutuksen taso, lisäkoulutuksen tarve eri ammattiryhmissä, pätevyksien toteaminen ja suomalaisen koe-eläinkoulutuksen yhtenäistäminen eurooppalaisten standardien mukaisiksi ovat olleet yhteistyöryhmän aktiivisen pohdinnan, kannanottojen ja ohjeistuksen kohde.

Koe-eläin toiminnassa työskenteleviltä henkilöiltä edellytetään nykyisten säännösten mukaan tietyn tason koulutusta ja pätevyyttä työtehtävistä riippuen. Alan eurooppalainen kattojärjestö (Federation of Laboratory Animal Science Associations, FELASA) on laatinut suositukset eri tehtävätasolla vaadittavasta koulutuksesta. Kattegoria A (1–4) koskee eläinten hoitohenkilökuntaa, kattegoria B eläinkokeita suorittavia henkilöitä, kattegoria C kokeista vastaavia tutkijoita ja kattegoria D koe-eläinalan asiantuntijoita. Suomessa on ollut tähän asti mahdollista osoittaa vain A 2- ja C -kattegorian pätevydet.

Koe-eläin toiminnan yhteistyöryhmä käynnisti neuvottelut Suomen koe-eläintieteen yhdistyksen FinLAS ry:n kanssa koe-eläintyössä toimivien työntekijöiden pätevyksien toteamiseksi ja rekisteröimiseksi tulevaisuudessa. FinLAS valmisteli rekisterin johtosäännön ja kutsui pätevydet toteavan työryhmän koolle vuoden 2005 alussa. Käyttöön otettavat ammattiryhmien pätevyyskriteerit perustuvat FELASAN suositukseen. Lisäksi FELASAN kriteerit täyttävälle koulutukselle voi saada akkreditoinnin (FELASAN akkreditointilautakunta), jolloin kurssin suorittajan pätevyys on voimassa myös muissa Euroopan maissa.

FELASAN pätevyksiä koskevat suositukset käännettiin myös suomeksi ja julkaistiin internetissä osoitteessa www.uku.fi/jarjestot/FinLAS/index.html. Käännöstyön valmisti kääntäjä Marjut Lopenon KYTÖn jäsenten toimiessa aihepiirin asiantuntijoina. Käännöksen tehtävänä on auttaa koulutusta suunnittelevia henkilöitä kurssien sisällön jäsentämisessä ja selvittää eri ammattiryhmien ammatissa

vaadittavia erityistaitoja.

KYTÖn toimikauden aikana koe-eläin hoitajien ammatillisen pätevyden osoittamismahdollisuudet lisääntyivät, kun Opetushallitus vahvisti koe-eläin hoitajan erikoisammattitutkinnon perusteet 15.11.2002. Koulutusstrategiatyöryhmän jäsenet ovat olleet aktiivisesti mukana laatimassa Opetushallitukselle tehtyä aloitetta erikoisammattitutkinnon perustamisesta sekä valmistele massa tutkinnon perusteita. Lisäksi KYTÖ antoi Opetushallituksen pyynnöstä lausunnon erikoisammattitutkinnon perusteista ennen tutkinnon vahvistamista. Koe-eläin hoitajan erikoisammattitutkinto lisää ammatin arvostusta ja parantaa koe-eläin hoitajien mahdollisuuksia edetä urallaan. Ensimmäinen näyttötutkinnon järjestämissopimus solmittaneen lähiaikoina.

KYTÖn koulutusstrategiatyöryhmä järjesti keskustelutilaisuuden koe-eläimiä käyttävien tutkijoiden (FELASAN C-kattegoria) lakisääteisten kelpoisuuskurssien nykytilanteesta ja kehittämistarpeista opetusministeriössä 25.9.2001. Käytäntö on ollut varsin kirjavaa, mutta pyrkimyksenä olisi täyttää FELASAN antamat suositukset tutkijakoulutuksen sisällöstä ja laajuudesta tälläkin koulutustasolla. Pyrkimys yhtenäistää koulutusta kansainväliset kriteerit täyttäväksi on erityisen tärkeää, koska tiedemaailmassa tutkijanvaihto eri maiden välillä on yhä yleisempää. Yhteen vetona todettiin, että kelpoisuuskurssin laajuuden tulisi olla FELASAN suosittelema 80 tuntia tai vastaava, ja kurssin tulisi olla yhteneväinen peruskurssi, joka antaa kelpoisuuden tehdä kokeita kaikilla koe-eläinlajeilla.

Yhteistyöryhmässä on myös selvitetty sitä, mitkä olisivat sellaisia soveltuvia korkeakoulututkintoja, jotka koe-eläin kurssin suorittamista täydentävästi antaisivat lakisääteisen kelpoisuuden toimia eläin kokeesta vastaavana tutkijana (C-kattegoria). Koe-eläin lainsäädännön uudistuessa vuonna 2005 kysymys on erittäin ajankohtainen.

Kokeiden toimenpiteitä tekevien henkilöiden (B-kattegoria) ja tutkijoiden (C-kattegoria) osalta koe-eläin koulutuksen toteuttaminen eurooppalaisten suositusten mukaisesti on ollut vaikeaa taloudellisten voimavarojen puuttumisen vuoksi. Koe-eläin toiminnan yhteistyöryhmä viestitti koulutuksen

kehittämistarpeista yliopistojen rehtoreille 5.6.2002 osoitetussa kirjeessä.

Kannanoton pohjalta yliopistoissa toteutetut toimenpiteet ovat vaihdelleet, mutta ainakin laboratoriohenkilökunnalle suunnattuja B-kategorian kursseja käynnistettiin vuoden 2003 aikana useassa yliopistossa, mm. Turun, Helsingin, Kuopion ja Oulun yliopistoissa. Kuopion ja Helsingin yliopistoissa on laajennettu C-kategorian kurssia suosituksen mukaiseksi. Helsingin yliopiston Eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa käynnistettiin vuonna 2004 myös D-kategorian kursseja.

Eettisen arvioinnin kehittäminen

Eläinkokeiden eettisen arvioinnin alueella KYTÖn kolmivuotiskausi on ollut merkittävä. KYTÖ on kehittänyt eläinkokeiden eettistä arviointimenetelmää käytännön työtä palvelevaksi työvälineeksi koe-eläintoimikuntien ja tutkijoiden käyttöön. Yhteispohjoismaisesti käynnistettiin eettistä arviointia koskeva keskustelu järjestämällä asiantuntijaseminaari, jossa samalla oli mahdollisuus saada uutta näkökulmaa ja parannusehdotuksia valmistella olleelle eettisen arvioinnin menetelmälle. Asiantuntijaseminaari todettiin siinä määrin hyödylliseksi, että seuraava seminaari järjestetään Odensessa Tanskassa 2006.

Eläinkokeiden tekeminen on luvanvaraista Euroopan Unionin maissa. Lupamenettely eri maissa vaihtelee, mutta periaatteena on, että tutkija ei saa aloittaa koetta ennen kuin hänelle on myönnetty suorituslupa. Eettinen arviointi on saamassa yhä tärkeämpää osuutta eläinkokeiden kokonaisarviointissa, mutta voimassa olevassa Eurooppalaisessa yleissopimuksessa ei toistaiseksi anneta ohjeita eettisen arvioinnin suorittamiseksi. Useat maat ovat kuitenkin kehittäneet omia järjestelmiään.

Euroopan tiedesäätiön koe-eläinkannanotossa (ESF 2001) painotetaan, että riippumattoman arviointielimen tulisi arvioida eläinkokeet ja tämän arvioinnin tulisi perustua hyöty-haitta-analyysiin. Koska Euroopan tiedesäätiön jäsenet ovat merkittäviä tiedeorganisaatioita ja rahoittajia, suositus tulee

ottaa vakavasti.

Äskettäin julkaistu EU:n ympäristö-, kansanterveys- ja kuluttaja-asiain komitean raportti (2001/2259(INI)) toi esiin muun muassa eettisen arvioinnin puutteen direktiivissä (86/609/ETY), ja raportti onkin käynnistänyt direktiivin uudistamisen. EU:ssa on myös parhaillaan vireillä eri maiden eläinkokeiden eettisen arvioinnin tarkastelu. Lisäksi kuudennen puiteohjelman eettiset ohjeet ovat uusittavana. Myös FELASAn eettisen arvioinnin työryhmä on saamassa työnsä valmiiksi. Nämä eri tahot tulevat tekemään yhteistyötä ja aiheesta tullaan valmistelemaan yksi yhteinen raportti. Suomi on osallistunut meneillään olevaan eurooppalaiseen keskusteluun mm. KYTÖn kautta.

Yhteispohjoismainen eettisen arvioinnin asiantuntijafoorumi

Loppuvuodesta 2003 KYTÖ järjesti koe-eläinalan tutkijoista, asiantuntijoista ja eläinsuojelijoista kootun asiantuntijafoorumin (Nordic Forum for Ethical Evaluation) pohtimaan eläinkokeiden hyödyn ja haitan yhtäaikaista arviointia. Kokous järjestettiin 7.–9.11.2003 Hanasaaren kongressikeskuksessa ja siihen osallistui 36 alan asiantuntijaa yhdeksästä maasta. Mukana olivat Pohjoismaat, Baltian maat ja Hollanti.

Eettinen arviointi on oleellinen osa eläinkoesuunnitelman hyväksymistä. Tavoitteena on saada vastaus kysymykseen, saavutetaanko kyseisen eläinkokeen avulla sellaisia tuloksia, jotka oikeuttavat aiheuttamaan toimenpiteiden haitan kokeessa käytettäville eläimille.

Ajattelumalli on nimetty kokeen hyöty-haitta-analyysiksi (cost-benefit analysis). Kokeesta saatavan hyödyn tulee olla sitä suurempi, mitä enemmän haittaa eläimelle aiheutetaan. Kokeiden järjestelmällinen eettinen arviointi ja säännönmukainen hyöty-haitta-analyysin käyttö on vielä melko uutta Pohjoismaiden koe-eläintoimikunnissa eikä arviointia varten ole ohjeistusta.

Eettisen arvioinnin seminaarin tarkoituksena oli paneutua eläinkokeiden hyödyn ja haitan osatekijöiden määrittelyyn, näiden keskinäiseen painoarvoon sekä kokeessa hyväksyttävään hyödyn ja

haitan keskinäiseen suhteeseen. Tavoitteena oli luoda ohjeistus Pohjoismaiden ja Baltian maiden koe-eläintoimikuntien käyttöön: ohjeistus toisaalta helpottaa kokeiden eettistä arviointia ja toisaalta lisää eläinkokeiden käsittelyn läpinäkyvyyttä. Lisäksi ohjeistus yhdenmukaistaa eri toimikuntien arvioinnin minimitasoa. Järjestelmällinen hyöty-haitta-analyysi arviointimenetelmiseen ohjaa toimikuntia myös entistä tarkempaan kokeen eettiseen analysointiin toimien samalla eläinten hyvinvointia lisäävänä tekijänä.

Kolmipäiväinen seminaari koostui alustuksista, pienryhmätöistä sekä ryhmätöiden purkutilaisuuksista, joissa kaikki kokouksen osallistujat olivat paikalla. Lopputuloksena seminaari päättyi esittämään eettisen arvioinnin suorittamista KYTÖn alustavasti ehdottaman pisteytyksen asemesta cost-benefit-means -mallin avulla. Eläinkokeen hyötyyn ja haittaan voidaan vaikuttaa erilaisilla keinoilla (means) ja näiden keinojen avulla voidaan esim. eläimeen kohdistuvaa haittaa (cost) vähentää. Hyödyn ja haitan luokitteluun esitettiin yksinkertaista kolmiportaista mallia.

Seminaari oli onnistunut. Kokouksen aikana virisi idea uuden kokouksen järjestämisestä jonkin muun Pohjoismaan toimesta vuonna 2006. Kokouksesta saadut tulokset on julkaistu vuoden 2004 aikana pohjoismaisessa koe-eläinalan lehdessä, Scandinavian Journal of Laboratory Animal Science¹ Workshopin tuloksia on esitelty Euroopan laajuisesti Scand-LASin kokouksessa Virossa toukokuussa 2004 sekä FELASAn kokouksessa kesäkuussa 2004.

Seminaarin järjestämistä tukivat opetusministeriön lisäksi Suomen Akatemia, maa- ja metsätalousministeriö, NOVA-yliopisto sekä Suomen eläinsuojeluyhdistys.

Eettisen arvioinnin arviointimenetelmän kehittäminen

KYTÖ ryhmän alaisuuteen perustettiin eettisen arvioinnin työryhmä, jonka tehtävänä oli valmistella eläinkokeiden hyöty-haitta-analyysia helpottavaa pisteytysjärjestelmää ja arviointiohjeistoa Eläinkokeiden etiikka -työryhmän suositusten mukaisesti. Ohjeisto ja pisteytys voisivat toimia apuvälineenä koe-eläintoimikuntien työskentelyssä sekä esim. eri rahoitustahojen tukena tutkimussuunnitelmia arvioitaessa.

Suomen eläinsuojeluyhdistyksen ja Helsingin yliopiston tuella käynnistettiin vuonna 2003 projekti-työ, jonka tavoitteena on laatia ehdotus eläinkokeiden eettisestä arvioinnista koe-eläintoimikuntien käyttöön. Projektin tuloksena valmistunut FK Paula Hirsjärven laatima luonnos arviointimenetelmästä on ollut koekäytössä mm. Kansanterveyslaitoksen koe-eläintoimikunnassa. Tämän luonnoksen pohjalta jatkettiin KYTÖn eettisen arvioinnin ryhmässä arviointimenetelmän kehittämistä siten, että menetelmän perustaksi valittiin cost-benefit-means -malli ja pisteytys korvattiin kolmiportaisella luokituksella. Opetusministeriö myönsi FK Paula Hirsjärvelle kolmen kuukauden määrärahan KYTÖn eettisen arvioinnin ryhmässä työskentelyä varten vuoden 2003 lopussa ja vuoden 2004 alussa. Suositus eläinkoelupahakemusten eettiseksi arviointijärjestelmäksi lähetettiin koe-eläintoimikuntien käyttöön vuoden 2005 alussa.

KYTÖ valmisteli myös alustavasti kirjeen Suomen Akatemialle 3R-periaatteiden mukaisen tutkimuksen tukemisesta.

¹ Voipio H-M, Kaliste E, Hirsjärvi P, Nevalainen T, Ritskes-Hoitinga M. Nordic-European workshop on ethical evaluation of animal experiments. Workshop report on the cost-benefit principle in Hanasaari, Espoo, Finland 7-9 November 2003. Scandinavian Journal of Laboratory Animal Science 31, 251-267, 2004.

Yhteistyö eettisten neuvottelukuntien kanssa

KYTÖ on toiminut ensimmäisellä toimikaudellaan läheisessä yhteistyössä Suomessa toimivien eettisten neuvottelukuntien kanssa. Nämä ovat valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta (ETENE), sen lääketieteellinen tutkimuseettinen jaosto (TUKIJA), biotekniikan neuvottelukunta (BTNK), geenitekniikan lautakunta (GTLK) sekä tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Neuvottelukuntien sihteerit ovat kokoontuneet useasti vuosittain, minkä lisäksi on pidetty kokouksia, joissa sihteerien lisäksi mukana ovat olleet neuvottelukuntien puheenjohtajat.

Neuvottelukuntien sihteerit ovat yhteistyössä valmistelleet kaksi esitettä, osallistuneet messuille ja seminaareihin sekä valmistelleet tekstejä Suomen tieteen ja teknologian tietopalvelun www.research.fi -internetsivuston tutkimusetiikka-osioita varten.

Yhteistyön keskeinen merkitys on ollut eläimillä ja ihmisillä tehtävien tieteellisten tutkimusten eettisten kysymysten pohtiminen yhdessä. Tätä on pidetty myönteisenä näkökulman uudistuksena myös kansainvälisissä yhteistyökokouksissa.

Tiedotustoiminta

KYTÖ on tiedottanut koe-eläinlaan liittyvistä kysymyksistä ja kehittämishaasteista julkaisemalla esitteitä, osallistamalla seminaareihin ja tapahtumiin sekä nostamalla esiin keskustelunaiheita. Koe-eläintoiminnasta tiedottamisen keskeisiä kohderyhmiä ovat olleet koululaiset, opiskelijat, opettajat ja suuri yleisö. Keskustelutilaisuuksia on järjestetty myös viranomaisten ja tutkijoiden kanssa. Yhteistyö muiden eettisten neuvottelukuntien kanssa on ollut osa tiedonvälittämistä.

Esitteet

KYTÖ on julkaissut tai valmistellut julkaistavaksi toimikautensa aikana kaikkiaan neljä esitettä:

Tutkimuksen eettinen arviointi Suomessa -esite

Tutkimuksen eettinen arviointi Suomessa -esite kertoo, miten tutkimuksen eettinen arviointi on järjestetty Suomessa sekä esittelee Suomessa toimivat eettiset neuvottelukunnat yhteystietoineen. Jo aikaisemmin julkaistun yhteisesitteen tiedot päivitettiin neuvottelukuntien sihteerien toimesta ja esitteeseen tuli KYTÖä koskeva uusi osa. Myös Suomessa toimivia koe-eläintoimikuntia ja niiden tehtäviä koskeva vanhentunut teksti päivitettiin. Esite julkaistiin suomen-/ruotsinkielisenä sekä englanninkielisenä. Esite on herättänyt runsaasti kiinnostusta. (ISBN 952-442-966-7)

Ihmisen kantasolut, kloonauus ja tutkimus -esite

Yhteistyönä eettisten neuvottelukuntien välillä ilmestyi Ihmisen kantasolut, kloonauus ja tutkimus -esite, jossa selvitetään yleistajuisesti, mitä kantasolut ovat ja kerrotaan niiden käyttömahdollisuuksista, eettisistä ongelmista sekä lainsäädännöstä eri maissa. (ISBN 952-442-678-1)

Ammattitaito koe-eläinten hyvinvoinnin turvana -esite

Ammattitaito koe-eläinten hyvinvoinnin turvana -esite kuvaa koe-eläimiä lähellä olevat ammattiryhmät, heidän koulutuksensa ja tehtävänsä. Esitteessä kerrotaan, miten eläimistä huolehditaan ja miten koe-eläinten kanssa työskentelevien eri alojen ammattilaisten hyvä koulutustaso vaikuttaa eläinten hyvinvointiin. Esite on ollut jaossa mm. Turun Tiede ja kirjamesseilla, Tieteen päivillä 2003, koe-eläintoimikuntien ja läänineläinlääkärien yhteistyökokouksessa sekä Lahdessa pidetyssä kansainvälisessä koe-eläintieteellisessä Scand-LAS -kokouksessa. Esitettä on myös jaettu koe-eläinalan koulutukseen liittyvien kurssien yhteydessä.

Eläimet tutkimuksessa – tutkija lupaviidakossa? -esite

Kertoo tutkijoille eläinkokeiden tekemiseen vaadittavista luvista ja kelpoisuuksista aina laitosluvista muuntogeenisillä eläimillä tehtävään tutkimukseen asti. Esitteessä painotetaan eläinkokeiden luvanvaraisuutta ja tuodaan esille, että myös luonnon-eläimillä ja tuotantoeläimillä tehtävä tutkimus vaatii samanlaiset luvat kuin perinteisemmälläkin koe-eläimillä tehtävä tutkimus. Esitteen painatus tapahtuu vuoden 2005 aikana uuden koe-eläinlainsäädännön valmistuttua.

Tiedottaminen seminaareissa, asiantuntija- ja muissa tapahtumissa

KYTÖ on osallistunut useisiin kotimaisiin tieteellisiin kokouksiin ja yleisötapahtumiin koe-eläintoimintaa koskevaa monipuolista informaatiota välittäen. Lisäksi tiedotussihteeri on esitelmöinyt sekä yliopisto-opiskelijoille että peruskoulujen ja lukioiden oppilaille ja vierailut kouluissa.

KYTÖ osallistui Helsingin yliopiston Vegaanien järjestämään koe-eläinaiheiseen paneeliin Vanhalla ylioppilastalolla 25.4.2002, Helsingin yliopiston farmasian laitoksen tutkimuksen arviointi ja kehittämistyöryhmän 17.6.2002 järjestämään Tutkimuksen etiikka -seminaariin sekä Eläinsuojeluliitto Animalia ry:n järjestämään koe-eläintietoutta jakavaan koulutuspäivään 7.9.2002. Turun Tiede- ja kirjamessuilla 4.–6.10.2002 KYTÖ oli mukana yleisön kyselytunnilla, jossa eri tieteenalojen ja asiantuntijaryhmien edustajat pohtivat tutkimuksen etiikkaa ja koe-eläinten kanssa työskentelevien henkilöiden ammattitaidon merkitystä.

Eettisten toimikuntien yhteistyönä suunniteltiin ohjelma tammikuussa 2003 järjestetyille Lääkäripäiville. Eettisten toimikuntien aiheena oli Tutkimusetiikka – kaltevan pinnan kysymys?. KYTÖn edustajan aiheena oli "Eläinkokeiden eettinen arviointi". Lääkäripäivien lisäksi KYTÖ järjesti yhteistyössä muiden neuvottelukuntien kanssa 28.4.2003 Helsingin yliopiston Porthaniassa suu- relle yleisölle kohdistetun tilaisuuden kantasoluista ja niiden käytöstä. Tilaisuudessa pohdittiin kantasolujen käytön tulevaisuuden näkymiä ja käyttöön

liittyviä eettisiä kysymyksiä. Myös kantasolukeskustelun Keski-Euroopassa ja muualla maailmassa nostattamaa kohua sivuttiin.

KYTÖ osallistui Tieteen päiville 10.1.2003 järjestämällä Helsingin yliopiston Porthaniassa esitelmä- ja keskustelutilaisuuden aiheesta 3R: Refinement – Paremmin?, Reduction – Vähemmän? ja Replacement – Ei ollenkaan?. Koe-eläinteemaa jatkettiin Päivän Painilla, jossa kaksi tutkijaa väitteli eläinkokeiden tarpeellisuudesta, hyödyllisyydestä ja kokeiden eettisestä oikeutuksesta. Tieteen päivien satona ilmestyi Tieteessä Tapahtuu -lehdessä (2/03) artikkeli Eläinkokeet – todellisuus ja tulevaisuuden kuvia.

Lääninhallitusten koe-eläinasioista vastaaville läänineläinlääkäreille ja koe-eläintoimikuntien jäsenille järjestettiin yhteiskokous Etelä-Suomen lääninhallituksessa 4.2.2003. Tavoitteena oli lisätä keskustelua koe-eläinalalla toimivien ja sitä valvovien tahojen välillä sekä pyrkiä löytämään yhteneväisiä toimintatapoja ja menetelmiä eri lääninhallitusten hallintoalueilla. Yhteisseminaarissa keskusteltiin eläinten merkitsemistavoista, näytteenotosta, lopetuksesta ja kokeiden eettisestä arvioinnista ja vaihtoehtoisten menetelmien kehittämisestä. Seminaarin aiheet ja alustukset herättivät vilkasta keskustelua. Seminaariin osallistui noin 120 henkilöä eri puolilta Suomea.

KYTÖn internetsivusto valmistui alkuvuodesta 2002 ja se avattiin osoitteessa www.helsinki.fi/koe-elaintoiminta/. Sivustoon on koottu koe-eläinalaan ja -eläimiin liittyvää tietoa sekä linkkejä koe-eläinalan kansallisiin ja kansainvälisiin internetsivustoihin. Sivulla kerrotaan myös KYTÖn toiminnasta ja alan ajankohtaisesta koulutuksesta.

Koe-eläintieteen ja koe-eläinten hyvinvoinnin professuuri

Eläinkokeiden etiikka -työryhmän ehdotuksissa painotettiin koe-eläintieteen ja koe-eläinten hyvinvoinnin opetuksen ja tutkimuksen kehittämisen tärkeyttä. Professuurin perustaminen nähtiin konkreettisenä alan kehittämisen muotona. Opetusministeriön määräaikaisella tuella perustettiin Kuopion yliopiston ja Helsingin yliopistojen yhteinen koe-eläintieteen ja koe-eläinten hyvinvoinnin professuuri. Professuuria on ansiokkaasti ja tuloksellisesti hoitanut KYTÖn jäsen, Timo Nevalainen.

Toiminta jatkuu

Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmän toiminta jatkuu vuodesta 2004 lähtien maa- ja metsätalousministeriön asettamana koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmänä seuraavan kolmivuotiskauden (1.9.2004– 31.8.2007). Kehittämishaasteina ovat erityisesti eläinkoesuunnitelmien eettisen arvioinnin arviointimenetelmän käyttöön saattaminen tukemaan uudistuvan lainsäädännön edellyttämää arviointia, koulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen hyvälle eurooppalaiselle tasolle sekä kansainväliseen päätöksentekoon osallistuminen.

KYTÖn internet-osoite kaudella 1.9.2004–31.8.2007:

www.mmm.fi/koe-elaintoiminta

KYTÖ:n jäsenet

Opetusministeriö asetti yhteistyöryhmän, jonka tehtäviin kuului koe-eläimillä tehtävän tutkimuksen, koulutuksen sekä muun toiminnan koordinoiminen. Yhteistyöryhmän tarkoituksena oli koe-eläinten hyvinvoinnin ja eläinkoetoiminnan eettisten periaatteiden edistäminen sekä alaan liittyvän koulutuksen, tutkimuksen ja tiedottamisen tehostaminen. Yhteistyöryhmän asettaminen perustui opetusministeriön Eläinkokeiden etiikka -työryhmän tekemiin ehdotuksiin sekä saatuihin lausuntoihin.

Yhteistyöryhmä asetettiin kolmivuotiskaudeksi 15.02.2001–01.03.2004:

Puheenjohtajat

Puheenjohtaja
johtaja Marja Simonsuuri-Sorsa, opetusministeriö
(15.2.2001–31.8.2002)

Puheenjohtaja ylitarkastaja, sittemmin
opetusneuvos Marja-Liisa Niemi, opetusministeriö
(1.9.2002–1.3.2004)

Varapuheenjohtaja,
eläinlääkintöneuvos Pirkko Skutnabb
maa- ja metsätalousministeriö

Jäsenet

Erikoistutkija Kristiina Haasio, Orion-yhtymä Oyj

Laboraattori, sittemmin
laboratoriopäällikkö Heikki Kainulainen,
Tampereen yliopisto, Lääketieteellisen teknologian
instituutti

Projektipäällikkö Tero Karhi,
Turun yliopisto, Biotekniikan keskus,

sittemmin toimitusjohtaja, SafetyCity Oy
Laboratorionjohtaja Tarja Kohila,
Helsingin yliopisto, Koe-eläinyksikkö,
sittemmin Viikin koe-eläinkeskus

Professori Lars-Axel Lindberg,
Suomen Akatemia,
Terveystutkimuksen toimikunta

Professori Timo Nevalainen,
Helsingin ja Kuopion yliopistot,
Eläinlääketieteellinen tiedekunta ja
Valtakunnallinen koe-eläinkeskus

Ylitarkastaja, sittemmin
opetusneuvos Marja-Liisa Niemi
opetusministeriö

Läänineläinlääkäri Tapani Parviainen
Suomen eläinsuojeluyhdistys r.y.

Laboratorionjohtaja Liisa Pyhälä,
Kansanterveyslaitos

Johtaja Hanna-Marja Voipio
Oulun yliopisto, Koe-eläinkeskus

Kutsutut asiantuntijajäsenet

Johtaja Ulla-Marjut Jaakkola,
Turun yliopisto, Koe-eläinkeskus

Sihteerit

Asiantuntija- ja tiedotussihteerinä on toiminut
FT Teija Seppä.

Hallinnollisena sihteerinä on toiminut
osastosihteerinä Tarja Kurki, opetusministeriö.

Työtilat asiantuntijasihteerille on tarjonnut Helsingin
yliopiston Eläinlääketieteellinen tiedekunta.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2005 ilmestyneet

- 1 Kohti tutkimuslähtöisen yrityksen määritelmää
- 2 Opetusministeriön tulossuunnitelma 2005
- 3 ESR-hankkeet alueellisen osaamisen kehittämisessä – vaikutukset Satakunnan, Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen maakunnissa. Väliraportti II
- 4 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006–2009
- 5 Suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin arviointi
- 6 Esteetön opiskelu yliopistoissa
- 7 Perustietoja ammattikorkeakoulusta
- 8 Audiovisuaalisen politiikan linjat
- 9* Staying Power to Finnish Cultural Exports – The Cultural Exportation Project of the Ministry of Education, the Ministry for Foreign Affairs and the Ministry of Trade and Industry
- 10 Opetusministeriön toimintakertomus 2004
- 11 Audiovisuaalisen alan verkko- ja virtuaalipalveluiden kartoitus 2004–2005
- 12 Yliopistot 2004
- 13 Universities 2004
- 14 Universiteten 2004
- 15 Koulutus ja kulttuuri 2004, Opetusministeriön vuosikatsaus
- 16 Tutkimus väestön liikuntakyvyn, liikuntahalun ja liikuntataitojen edistäjänä. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2010
- 20 Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2003
- 21 Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat; Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 952-442-935-7 (nid.)

ISBN 952-442-936-5 (PDF)

ISSN 1458-8110